

טשענענסטאכאווער צייטונג

פרייז 20 גראשען
פרייז 20 גראשען
פרייז 20 גראשען

פרייז 20 גראשען
פרייז 20 גראשען
פרייז 20 גראשען

פרייז 20 גראשען
פרייז 20 גראשען
פרייז 20 גראשען

Piątek 30 kwietnia 1937

ליכטצינדען 6.43

פרייטאג פ' אמור י"ט אייר תרצ"ז

BIURO PISANIA PODAŃ
FR. FRANCUZA
Częstochowa, Śląska 6. Tel. 24-90.
parter, front.

מרכו דתי-חברותי ע"י בית-הכנסת החדש
יודאיסטישער אינסטיטוט ביי דער נייער שוהל
בשבת פ' אמור 16.00 מסכת עונג-שבת
אנגעפיהרט פון מרס. ב. וויינבערג.
ביום א' 2.5 מועדון עברי נתן פירנבוים י"ז
ירצה דוד כהן.

געלעגנהייטליך צו פערקויפען
2 טאשעוואניעס און פערשידענע רוישטאוואניעס
נרצליך פאר א גאלאנטערע געשעפט אדער
אויך צו אנדערע צוועקען.
ערקויניגען זיך אין רעדאקציע.

Zarząd Częstochowsk. Banku Spółdzielczego

z o. o. w Częstochowie zawiadamia, iż

doroczne walne zgromadzenie

członków Banku
odbędzie się w czwartek, dn. 6 maja 1937 r. o godz. 15
w lokalu „Makkabi“, Katedralna 13.
Porządek dzienny: 1) Zagajenie Zgromadzenia i wybór przewodniczącego; 2) Odczytanie protokołu poprzedniego Walnego Zgromadzenia; 3) a. Rozpatrzenie sprawozdania oraz bilansu za rok operacyjny 1936; b. Odczytanie sprawozdania z rewizji związkowej i przyjęcie odnośnych uchwał; c. Udzielenie absolutorium; d. Podział czystego zysku; 4) Uchwalenie budżetu na rok 1937; 5) a. Oznaczenie granic najwyższego kredytu, jaki może być udzielony jednemu członkowi; b. Przedłużenie mocy obowiązującej uchwały poprzedniego Walnego Zgromadzenia w sprawie wysokości kredytu, dla jednego członka, w stosunku do wniesionego przezeń udziału; 6) Oznaczenie najwyższej sumy zobowiązań, jakie Spółdzielnia może zaciągać; 7) Zmiana całego statutu Spółdzielni; 8) Wybory uzupełniające, na miejsce ustępujących: a) członka Zarządu: p. Izraela Berka Mellisa i zastępcy p. Józefa Bugajera, b) członków Rady Nadzorczej: bhp. Stanisława Bernarda Hajmana i pp. Gustawa Najmana, Dawida Szwarca i Ieka Sztrausberga oraz zastępcy p. Szmerli Głowickiego. UWAGA: Ustępujący członkowie mogą być ponownie wybrani

די פערוואלטונג פון טשענענסטאכאווער קאאפעראטיווער באנק, אלעז 7

מיט בערג. פראנט.
יעהרליכע אלגעמיינע פערואמלונג
פון די מיטגלידער פון דער באנק
קומט פאר דאנערשטאג, דעם 6 מאי 1937 י. 3 א זיגער נאכמיטאג
איז לאמאל פון ספארט-קלוב „מכבי“, קאסטוראלנא 13.
טאג-ארדנונג: (1) ערעפנונג און וואלען פון א פארזיצענדען; (2) פארלעזען דעם פראטאקאל, פון דער פריגער אלגעמיינער פערואמלונג; (3) א בעהאלדען דעם בעריכט און בילאנס פארן יאהר 1936, ב. אדורכלעזען דעם בעריכט פון די פערבינדונגס-רעוויזיע און אנגעמען די געהעריגע בע-שלוסען; ג. ערשילען אבסאלוטאריום, ד. צוהילונג פון ריוה; (4) בעשטעטיגען דעם בודזשעט אויפן יאהר 1937; (5) א. בעשטעטיגען די מאקסימאלע גרויס פון קרעדיט פאר א מיטגליד, ב. פערלעגן גערן די גילטיגונג פון פארעיהריגען בעשלוס וועגען בעשטימען די גרעניץ פון העכסטען קרעדיט פאר א מיטגליד, פראפארציאנעל צום אריינגעטראגענעם פאן; (6) בעשטימען די גרעניץ פון די העכסטע פערשליכטונגס-סומע, וועלכע די באנק קאן נעמען אויף זיך; (7) ענדערונג פון גאנצען קאאפעראטיוו-סטאטוט; (8) וואלען אויפן ארט פון די אבטרעטענדע: א. פערואמלונג-מיטגליד ה' ישראל בער מייטליס און פערטרעטער ה' יוסף בוגיער, ב. מיטגלידער פון אויפריכטיג-ראט: ט. ב. העלמאן נ"ע, ה"ה: גוסטאוו ניימאן, דוד שווארץ און יצחק שטראוסבורג און פערטרעטער ה' שטערלי גלעוויצקי.
בעמעקונג: די אבטרעטענדע מיטגלידער קענען נאכאמאל געהעלט ווערען.

Zamiast kwiatów na grób Ojca koleżanek naszych b. p. CHILA MAJERA RYCHTY-GIERA składamy zł. 5 gr. 85 na Dom Sierot im. M. Werde.

Z intencji żaręczyn p. L. EKSZTAJNA z p. R. JOSKOWICZÓWNĄ składają serdeczne życzenia BERNARDOWIE FRYDRYCH.

ברכת מיל-טוב חמה ונלבבת מברכים אנהו את בנינו ואחינו יהודא לייביש עקשטיין לארישוי את העלמה ראדל יאקסאוויטש מוויאקאשין יהי רצון שרנה מהם רוב נחת הוריו, אחיו ואחותיו.

Kl. IV-b, V-a i V-b Publ. Szkoły Powsz. № 12 im. Elizy Orzeszkowej w Częstochowie.

Najserdeczniejsze życzenia z okazji żaręczyn panny MALI JAKUBOWICZÓWNY z panem HERMANEM JAKUBOWICZEM zasyłają Wolf Świerczyński i Szaja Herszlikowicz

Dziś w sobotę o godz. 6 w. otwarcie

Celem uczczenia pamięci b. p. Zofji Wajnsztokówny w drugą bolesną rocznicę Komitet Rodzicielski przy tejże szkole zamiast kwiatów składa zł. 10.- na Szpital Żydowski. Do odebrania w kancelarii szkoły w godz. urzędowania.

32 lata egzystująca firma

H. PARASOL, ALEJA 28

zawiadamia, że chcąc przystosować się do obecnych czasów i chcąc sobie zjednać szeroką klientelę, zaprowadziliśmy duży dział artykułów po cenach przystępnych dla wszystkich jednocześnie obniżyliśmy ceny artykułów wykwinionych.

NASZA DEWIZA:
dobry towar po najniższych cenach.

Bielizna na miarę.	Duży wybór koszul, krawatów.	Dział dziecięcy.
--------------------	------------------------------	------------------

Krawaty od zł. 1. — Koszule od zł. 4.50.

Kawiarni-Dancing „EUROPA“

B-ci Błaszczyskich
Codziennie od godz. 9 wieczór dancing przy dźwiękach doborowej orkiestry.
W niedzielę i święta five o'clocki. c e n y umiarkowane.

Szczepienie ochronne przeciwko ospie świeżą krowianką codziennie

Starszy felczer
ST. MITTLER
Piłsudskiego 7
tel. 18-04.

NIEMA PIEGÓW

NIEMA PIEGÓW
NIEMA PIEGÓW
NIEMA PIEGÓW
NIEMA PIEGÓW
NIEMA PIEGÓW
NIEMA PIEGÓW
NIEMA PIEGÓW
NIEMA PIEGÓW

może sobie powiedzieć Pani, nie dopuszczając do występowania piegów na wiosnę. Zapobiega tej szpeczącej dolegliwości cery i usuwa piegi

KREM PRECIOSA
PERFECTION

זונטאג, 7. 2 מאי 1937 י. 3 נאכמ' אין ערשטען סערמין
4 נאכמיטאג איז צווייטע סערמין קומט פאר אין לאמאל פון סוחרים-פערדיינ, אלעז וואלנאשטי 5-3 די אלגעמיינע פערואמלונג פון די מיטגלידער פון „אהיעזרי“
טאג-ארדנונג: (1) ערעפנונג. (2) הוכרה נאך די פערשטארבענע מיטגלידער. (3) וואלען פון א פארזיצער. (4) ליינען דעם פראטאקאל פון דער לעצטער אלג. פערואמלונג. (5) סעטינגיטס בעריכט און אוספיהרען דעם פאר. 17 פון סטאטוט. (6) קאסע-בעריכט פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע און בעשטעטיגען דעם בילאנס פאר 1936. (7) בודזשעט-פראיעקט פאר 1937. (8) וואלען פון 5 פערוא. מיטגלידער אנטשטאט די אבטרעטענדע: א. דאנציגער, דר. י. הירש-בערג, ז. ראטבערג, י. שטאקמאן, מ. וויינבערג, ווי אויך 8 פערטרעטער און א רעוויזיאנס-קאמיסיע. (די אבטרעטענדע מיטגלידער קענען נאכאמאל בע-וואלט ווערען.) (9) פרייע פארשלאגען.

MAISON „HYGIENA“

Aleja Wolności 1.
Galanteria damska, męska, dziecienna.
Najnowsze modele. Ceny przystępne. Wielki wybór.
Na sezon wiosenny dla panów:
duży wybór koszul sportowych i pięknych krawatów.

FABRYKARNIA, i PRALNIA CHEMICZNA „KRYSZTAŁ“

ul. Berka Joselewicza 2.
צום פרוהלינג-סעזאן
מיר נעמען אן צו וואשען קראגענס מיט לאנג - ווערענדע שטינגל-גלאזן היי אויך כעמילש צו רייניגען און צו פארבען אלעארט קליידונג.
גארדינען צו וואשען און צו פארבען.
ספעציאליטעט: (1) פארבען לעדערנע קורטקעס (2) רעטשירען (ארויסנעמען פלעקען און וויסען).
אכטונג: פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפן ארט עלץ צו בלייבען פרויען.

M. FAJGENBLATT

Pracownia ubiorów damskich i futer
CZĘSTOCHOWA, II ALEJA 18.
poleca Sz. Klijehteli swą wykwinną robotę na sezon wiosenno-letni.
Paryskie modele. Pierwszorzędne wykonanie.
Ceny bardzo przystępne.

KOMUNIKAT.

Podajemy niniejszym do wiadomości licznym zainteresowanym, iż przy kupnie odbiornika radiowego przyjmujemy Pożyczki Państwowe po kursie nominalnym 100 za 100.
Czas przyjmowania pożyczek ograniczony.

Przedstawicielstwa: KOSMOS, RADIO-UNION, CAPELLO, TELEFUNKEN, HORNYPHON

Zakłady Radiotechniczne „WORLD-RADIO“
Spółka Komandytowa
N. M. Panny 24, w podwórzu
Tel. 25-75.

צו דער ערשטער יאהרצייט פון הרב ר' נחום אש ז"ל

כ' אייר תרצ"ו - כ' אייר תרצ"ז

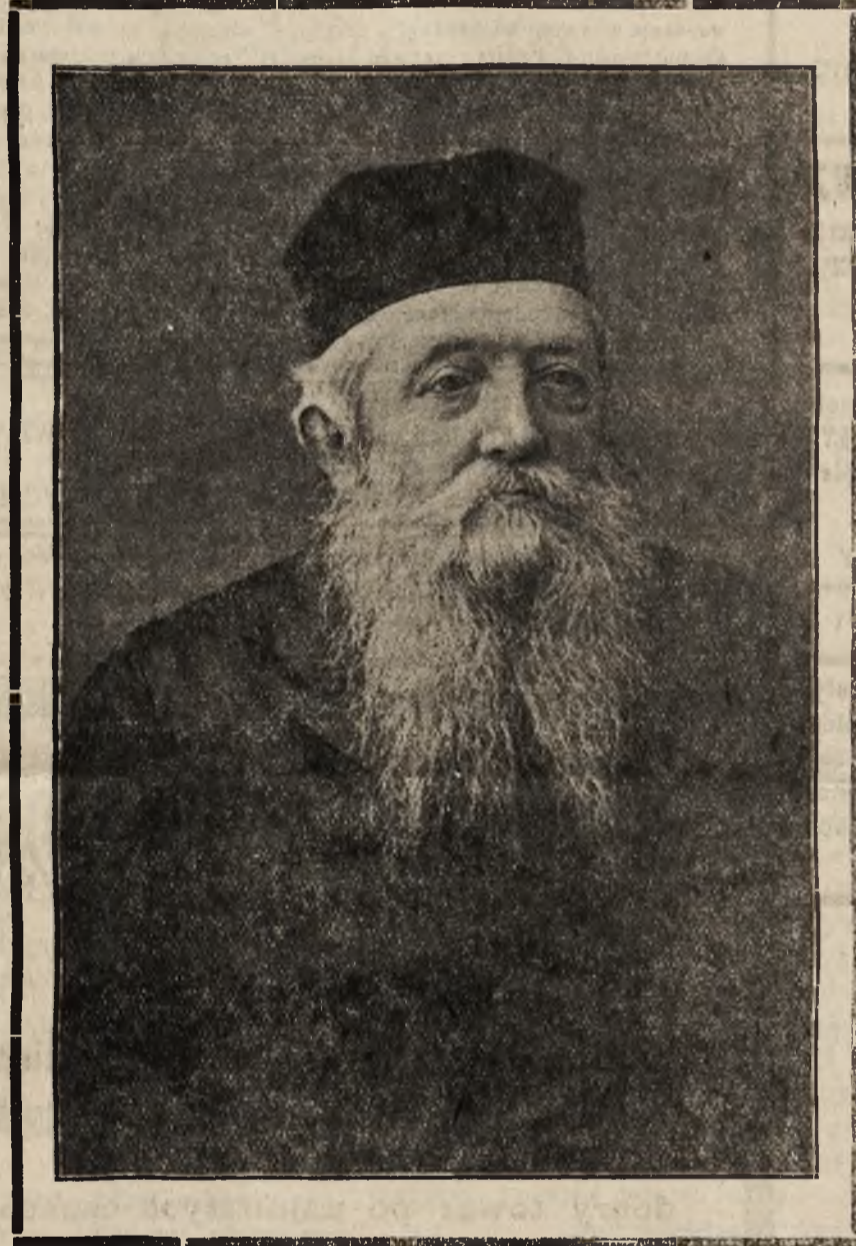
יעקב ראזענבערג
פרעזענט פון דער קהלה

די יאהרצייט געהען זיך...

ערשט האט ער אויסגעהויבט די משמחה; ערשט האט ער פערמאכט זיינע טיעפע קלוגע אויגען און שוין האבען הונדערטער מענטשן עולה-רגל געווען זען צו דער וואוינונג, וואו דער אלטער טער בעליבטער רב האט געוואוינט. קיינער האט נישט געוואלט גלויבען, קיינער האט זיך נישט געקאנט איינגעלעבן מיט דעם געדאנק, וואס אש ערשט, נאך מיט א פאר שעה צוריק, האט ער געלעבט, געלעבט מיט אלע מענטשן צוגלייך, און שוין איז ער נישטא, נישטא מעהר צווישן די לש-בעדיגע.

עס וועלען פאלען ווערטער, ווערטער ווארימע, ווערטער הייסע, וועלכע ווען לען טיפה ריהרען די געמיטער, ווערן טער, וועלכע וועלען דערמאנען דעם גרויסען פערלעסטן פון דער יודישער בעפעלקערונג אין דער שווערסטער פאר איהר צייט. דער חזן וועט זינגען דעם, אל מלא רחמים, דער עולם מיט אראפגעלאזטע קעפ און פרגאסע-נע פון טרעהרען אויגען וועט פערלעך זען דעם בית החיים און אונטער דער לאסט פון די שווערע געדאנקען וועט ער זיך דערמאנען די ווערטער פון יו-דישען פאלקס-ליעד:

און די רעדער דרעהען זיך און די יאהרען געהען זיך און בלייבען בלייבען מיר עלענד אלעין...

די גאנצע שטאדט האט זיך געגרייט צו דער לוייה, די גאנצע שטאדט האט זיך געגרייט אפצוגעבען דעם לעצטען כבוד דעם פערשטארבענעם, דעם, וועלכער האט 42 יאהר געדינט דער יודישער בעפעלקערונג; דעם, וועלכער האט 42 יאהר צוזאמען מיט דער יודישער בעפעלקערונג געטילט איהרע ליידען און פריידען.

עס האט זיך אפגעשטעלט די אר-בייט אין די ווארשטאטען; עס האבען זיך פערמאכט די געוועלבער; דאס יו-דישע טשענסטאכאווער ארויס אויף דער געס, ארים און רייך, יונג און אלט, אהן אונטערשייד פון שטאנד און פארטיי; מענער און פרויען, אלע, וועלכע האבען נאר געקענט זיין אויף דער געס, האבען אנטויל גענומען און אפגעגעבען דעם לעצטען כבוד דעם רב, דעם מענטש, דעם געזעלשאפטליכען טהורער.

גאנץ טשענסטאכאווער איז געוועזען איינגעהילט אין טרויער; אויך די הימלען האבען אנטויל גענומען אין דעם אלגעמיינעם טרויער. שעהן איז געווען זען דאס ווערטער, ווען דער רב האט געלעבט; די זון האט געשיינט, ווען ער איז פלוצלינג קרענק געווארען; נאָרמאל איז די זון אונטערגעגאנגען, ווען דער רב האט אויסגעהויבט זיין נשמה. אין טאג פון דער לוייה האבען די זון און די הימלען זיך געגרייט צו דער לוייה, שווערע וואלדענס האבען פערצויגען, פערשטעלענדיג די שוין פון דער זון. גאלדענע בליצען האבען

די לעצטע רעדע...

מיר גיבען דאָ אַ טראַגעדיע פון דער רעדע, וועלכע דער רב ז"ל האט געהאלטן טען אין דער שטאדט-שוהל עטליכע שעה פאר זיין פטירה. די דאָזיגע רעדע, גע-ווידמעט דער ערשטער יאהרצייט פון מער-שטאַרבענעם מאַרשאַל פּילסודסקי, לָאָט, ביי די בערינגונגען, אין וועלכע מיר לעבען היינט, א טג נאך זיך גאָרענאָקען.

דער טאָג פון 12 מאי איז א נאָ-ציאָנאַלער טרויער-טאָג פאַר גאַנץ פּוילן. אין דעם טאָג האט דאס פּוילישע פּאַלק פּערלירען זיין גרעסטען זוהן, וועלכער האט אין משך פון דורות נישט געהאַט צו זיך קיין גלייכען. אין דעם טאָג האט די פּוילישע מלוכה פּערלירען איהר בעליבטען מיהרער, שפּעטער און בויער, וועלכער האט פון דער יוגענד אָן זיין גאַנץ לעבען גע-ווידמעט און געאַפּערט פאַר איהר זעלבסטשטענדיגקייט, בעפרייאַנג און ווידער-אויפּלעבונג.

מאַרשאַל פּילסודסקי איז שוין מעהר נישטאָ צווישן אונז, און נאָך זיין טויט הויבען מיר אָן ערשט קלאָר צו פּערשטען, וואס ער איז פאַר אונז געוועזען. דער ערליכער, גערעכטער מנהיג ווערט בעפּראַכט אלס ווינקעל-שטיין, אלס פּונדאָמענט פון לאַנד. אויף זיין קראַפט, אויף זיינע געוועזען און פּעראַרדונגען, שפּיצט זיך דאס לאַנד און ענטוויקעלט זיך אין נאָרמאַל-לען גאַנג. צדיק יסוד עולם-דער גע-רעכטער מיהרער איז דער יסוד, דער פּונדאָמענט פון אַרדנונג און גערעכ-טיגקייט אין לאַנד. ביים לעבען פון מנהיג, ווי הויך מען זאָל איהם נישט

צו דער ערשטער יאהרצייט פון היגען רב ר' נחום אש ז"ל

מרכי פאָגעלמאַן.
תיכף דערנאָך וועלען די קהלה פאַר-שטעהער, קאָמיטעט-מיטגלידער, דעלע-גאַציעס פון די היגע בת-תפילות און אינסטיטוציעס אַרױספאַהרען אויפ'ן בית-עלמין, וואו ס'װעט געמאַכט ווערען א אכרה ביים קבר פון רב ז"ל.
דעמועלעבען טאָג 5 א זיינער נאכמי-טאג וועט אין בית-המדרש, אהל נחום פארקומען א אכרה מיט דער בעטיילי-גונג פון בעוואוסטע תלמידי חכמים.
דער קאָמיטעט בעט דעריבער די גבאים פון די היגע בת-תפילות און די פּערוואַלטינגען פון די אינסטיטו-ציעס צו דעלעגירען זייערע פאַרשטע-הער אויף די דערמאנטע אכרות.

דער קאָמיטעט ביי דער קהלה אין טשענסטאָכאווער צו בעעהרען דעם אָ-דענקען פון הרב נחום אש ז"ל בעט אונז אָפצודריקען פּאַלגענדעס:
מאָרגען שבת, כ' אייר, פּאַלט אויס די ערשטע יאהרצייט פון אונזער לאַנג-יעהריגען חשוב'ען רב ר' נחום אש ז"ל. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט ווענדעט זיך דער קאָמיטעט צו אלע גבאים פון שוהלען, שטיבלעך און בת-תפילות, זיי זאלען שבת בעת'ן דאווענען, נאך קייאת התורה, מאכען אכרות לנשמתו של הרב נחום ב"ר דוד צבי ז"ל.
צומאַרגענס זונטאָג 11 א זיינער וועט אין דער שטאָדט-שוהל פארקומען א פייערליכע אכרה מיט דער בעטיילי-גונג פון קאָטאווער רב הרב ד"ר

קומען אנגעזעהענער בעל-הבית זיך שואלעצה זיין מכה א שידוך פאר זיין זוהן און בעטאָנט, אז דער נדן פון דער מלה איז צו קליין.
ווען דער רב האט אָנגעוויבן אויס-פרעגען דעם מחותן, צי ער קען די מלה און איהר פּאַמיליע, האט זיך אַרױסגעװויען, אז דער מחותן האָט זיך געגען דעם וועניג אינטערעסירט, דא-געלד-פּראַגע.
נישט אַזוי פּיהרס מען זיך - האט דאן דער רב ערקלערט; דער בעל-הגדה, אַ יוד אַ פּקה, האט אונז אַ-דערש געלערענט. דאס פרשטע ביי אַ שידוך איז „ברוך המקום“ - פון וואו, פון וואס פאר א משפחה און יחוס שטאמט דער חתן אָדער מלה, דאס צווייטע „ברוך הוא“ - ווי איז דער יחוס-עצמו, דער אייגענער ווערט פון חתן אָדער מלה; און ערשט צולעצט „ברוך שנתן“ - ווי זעהען אויס די פאַר גילדענען...

צו א יונגענמאַן, וועלכער האט זיך בעמיהט וועגען הימל-הוראה און איז דורכגעפאלען ביי דער בחינה, ווייל ער איז געוועזען א קנאפער למדן. האט דער רב ז"ל מיט א שמייעלע זיך אויסגערקיקט: תנו רבנן-נאָר די, וואס האבען געלערנט, קענען ווערען רבנים...

ווען ס'איז געוואָרען אַנפּאַסט ער-שיינג, דאס אויף אונשולדיג-בעפאַלע-נע און געליטענע יודען ווערט געוואָר-פען א בלבול, אַז זיי זענען דאס נאָר די אָנפאַלער, האט דער רב ז"ל זיך אויסגערקיקט: דאס האט סאקי דער נביא שוין לאַנג זיך בעללאָנגט: מי נתן למשה יעקב ישראל לבוואיך (ישעיה מ"ב) - מנוואנען נעמט זיך דאס, אַז מ'זאל בעפאַלען יעקב'ן, ד.ה. די יודען, און זיי נאָר מאכען דערנאָך פאַר די אָנפאַלער...

מ'האט דעם רב ז"ל אמאָל דער-צעהלט, אַז א בכבודיגער געפאַלענער יוד האט פּעזוכט אַ היגען נגיד וועגען אַנאַונטערשטיצונג, און דער נגיד האט איהם אָנגעזאָגט מיט'ן אויסרייד, אַז ער איז נישט אימשיטאנד. איהם צו העלפען; דעמועלעבען טאָג אָבער האט דער נגיד אויפגעגעבען א גרעסערע סומע אויף לוקסוס-צוועקען.
האט דער רב ז"ל געזאָגט: ס'איז א צום רב ז"ל איז אמאָל אונטערגע-...

גלייכווערטלעך פון רב ז"ל

„שמעון העמסוני האט געלערנט א ררוש אויף אלע ווערטער „את“ אין דער תורה. ווען ער האט אָבער גע-האַלטען ביים פסוק „את ד' אלקיך תירא“ - האט ער זיך אָפּגעשטעלט; ביז ס'איז געקומען רבי עקיבא און גע-דרש'נט „את ד' אלקיך תירא-לרבות תלמידי חכמים“ - דער אויסדרוק „את“ אין פסוק את ד' אלקיך תירא ווייזט אָן, דאס מ'דאַרף מורא האָבען אויך פאַר תלמידי חכמים“ (פסחים כ"ב).
פרעגט זיך א קשיא, פאַרוואָס האָט שמעון העמסוני נישט געקענט פאַלען אויפ'ן זעלבען דרוש, וואס ר' עקיבא. די דאָזיגע קשיא האט דער רב ז"ל וויציג פּערענטפּערט: שמעון העמסוני, וועלכער איז-ווי עס ווייזט אויס-נישט געוועזען קיין רב, ווייל ער ווערט גע-רופען פשוט שמעון, נישט ר' שמעון, האט נישט געהאט קיין מוט צו זאגען, דאס מ'דאַרף מורא האָבען פאַר תלמידי חכמים, ווייל קיינער וועט נישט ווע-לען אנעהמען אלס רב א מענטש, וועל-כער הייסט פאַר זיך מורא האָבען; דא-גענען רבי עקיבא, וועלכער איז שוין געוועזען א פיהרער ביי יודען און פון קיינעם נישט געוועזען אָפּהענגיג, האט שטאַלץ געקענט דרש'ענען, לרבות תלמידי חכמים“.

ס'איז א פערמעגליכער יוד געפאה-רען קיין ארץ ישראל להשתקע, און מיט איהם איז מיטגעפאהרען זיין איידעם, וועלכער האט נישט צום שווער, סיי צו ארץ ישראל, נישט געפיהלט קיין איבריגע צוגעבונדענקייט.
האט דער רב וועגען דעם זיך אויס-געדריקט: וואס איז דער חרוש-מעשה אבות סימן לבנים. מיר געפינען אין דער תורה, וילך אברהם כאשר דבר אליו ד', וילך אתו לוש' (בראשית י"ב) - ווי געשיקט זיך עס, וואס לוש זאל זיך אזוי נאָכשלעפען נאָך אברהמ'ן? אז ער זאל זיין אזוי שטאַרק צוגעטון צו זיין פעטער אברהם, געפונען מיר נישט; אז ער זאל ווידער צוליב פרומ-קייט זיך לאָזען וואַנדערן, ווייל דער אויפערשטער האט אזוי אברהמ'ן גע-הייסען, דברין זענען מיר לוש'ן נאָך ווייניגער חושד. נאָר וואָס דען? וילך אברהם כאשר דבר אליו ד' - אברהם איז טאַקי געגאנגען לויט ג-ט'ס בע-פעהל, וילך אתו לוש-לוט ווידער איז מיטגעגאנגען, ווייל-ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה - - - - -
כבר מאד במקנה פסוק וכוהב-אברם איז געווען א 75-יעהריגער זקן, געבענטש מיט מיה, זילבער און גאָלד. און דאָ שטעקט אויך די סבה, צוליב וועלכער דער איידעם שלעפט זיך קיין ארץ ישראל נאָכן שווער...

פאלק, תורה, לאנד

(געדאנקען פון די ווערק פון הרב נחום אש ז"ל)

פשוטה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות" (שיר השירים ב')— אזוי ווי א ריוו צווישן דערנער, איז מיינ ליבלינג צווישן די טעכטער, ווען ווערמלעך און אינטעקטען געמוגען א ריוו צווישן דערנער, דאן נאָגען זיי אויס דעם זאָמט פון דער ריוו, וועלכע האט נישט קיין געוועהר זיך צו פער-טייריגען, זיי ריהרען אָבער נישט אָן די דערנער. אזוי זענען די יודען צווי-שען די פעלקער; זייענדיג אָהן כלי-זיין און אָהן הילף, ווערען זיי בע-פאלען דורך שונאים, וואס ווילען זיי אויסנאָגען, פעררענגען פון דער וועלט. (כ"ס נחומים).

גלתה יהודה" (איכה א')— די יו-דען זענען געווארען פערטריבען. דע-רויף בעמעקט דער מדרש: "וכי אומות העולם אינם גולים?"— פאָסירט דען נישט אויך ביי אנדערע פעלקער, דאס זייער פאָנד ווערט פערנומען און זיי ווערען פערטריבען אין דער פּרעמדז? "אלא" — ערקלערען הייסער אונזערע חכמים— "אומות העולם מתוך שאוכלים מתם ושותים מיינם אין גלותם גלות, ישראל שאין אוכלים מתם ואין שותים מיינם גלותם גלות" — אנדערע, ווען ס'קומט זיי אויס צו וואוינען אין א פרעמד לאַנד, קויפט מען זייער ברויט און זייער וויין, איז די צרה נישט אזוי גרויס, — ישראל אָבער, פון זיין טרינקט עסט מען נישט, פון זיין וויין טרינקט מען נישט, מ'בויקאָטירט איהם אין האַנדעל, "גלותם גלות" — עיז דער גלות מעהר פיהלעכער, די צרה גרעסער. (טרייסט-וואָרט)

מיר זענען דאס איינציגע און פער-איינצליכע פאלק אין דער וועלט, וועלכעס איז אזוי שוואַך און הימלעך און אין דערזעלבער צייט אזוי אונטערנאָר — הן פיזיש, הן גייסטיג. מיר זענען א פאלק אַלט אין יאהרען און צוגלייך יונג און אויפליהענד — א טימפאל פון אַלטקייט און יוגענדליכ-קייט צוזאמען. (כ"ס נחומים)

דאס יודענטום איז שטאַרק און פער-זען-עסט און זיין לעבענס-קראַפט שטייגט פיעלפאַך איבער די קראַפט פון זייער פינדר. פעלקער ענטשטעהען, שטאַרבען אָב און ווערען פערגעסען, פעלקער קומען און פעלקער געווען, אָבער ישראל, דאס עלטסטע פאלק אין דער וועלט, שטעהט פּעסט און אונזער-טיטערבאַר. (כ"ס נחומים)

דאס יודענטום איז שטאַרק און פער-זען-עסט און זיין לעבענס-קראַפט שטייגט פיעלפאַך איבער די קראַפט פון זייער פינדר. פעלקער ענטשטעהען, שטאַרבען אָב און ווערען פערגעסען, פעלקער קומען און פעלקער געווען, אָבער ישראל, דאס עלטסטע פאלק אין דער וועלט, שטעהט פּעסט און אונזער-טיטערבאַר. (כ"ס נחומים)

די יודען איז נישט מעהר קיין צייט פון פּשט'לען און חקר'ענען זיך, מען דאַרף זיך ערנסט נעמען צו דער ארבייט, צו מעשיות, וועגינער רעדען און מעהר טהון, עת לבנות! — עס איז די העכסטע צייט צו בויען!

די ווירטעלייט פון דאָזיגען הויז וויי-סען פון דעם אַלעס, נאָר זיי רופען זיך נישט אָן, אויך זיי זענען אזוי ווי הימלפלאַנען שפּעלעך...

זאָר דניאל בעהם אין נאמען פון דער קהלה, אברהם שלום וועקלער און נתן פאָנקאוויסקי-אין נאמען פון די דערנער חסידים און משה ראָבין טען-דלער-אין נאמען פון די פּאַרטגעשרי-טענע — געשריבען און בריף צום הרב ז"ל נאָך ניעשאַווא, אין וועלכען זיי האבען אויסגעדרוקט זייער עגמת נפש צוליב פּערדרוס, וואס הרב ז"ל האט געהאט מחמת דער פּרעסענטיע פון הרב גרשון ז"ל, און דערביי האבען זיי זיך פּערטיידיגט, אז נישט זיי הא-בען א שולד דערין, וואס הרב רא-ווינסאן איז געווארען בעפרייט פון זיין אמט. נאָכמעהר, זיי האבען א-נעווענדעט גרויס שתדלנות, דאס ער זאָל בלייבען ווייטער רב; און אזוי ווי דאס איז אונגעליק, איז הרב ראָווינסאן בעפריידיגט געווארען דורך דער היגער קהלה אויף א געהעריגען אופן, צום בריף איז געווען בייגעלענט א שריפטליכע ערקלערונג פון הרב ראָווינסאן, אז ער האט בעקומען פון דער טשענסטאכאווער קהלה א געהע-ריגע ענטשעדיגונג און ער האט נישט דאָגעגען, דאס הרב ז"ל זאָל פּערנע-מען דאס טשענסטאכאווער רבנות. דער פרייער מיט דער ערקלערונג זענען אי-בערענשיקט געווארען נאָך ניעשאַווא דורך א שלוח-מיוחד — משה טשענ-סטאכאוויסקי, ראש פון די ראָדאָמסקער חסידים.

דערהאלטענדיג דעם בריף האט דער רב ז"ל צווייטען-געטהון די ראשי-קהלה, אז ער איז מסכים אָנצונע-מען דאס רבנות; און דעם 12-טען אָפ-ריי, דאס זעלבע יאהר, זענען די רבנות-וואַהלען בעשעסטיגט געווארען דורכ'ן פיעטראָווער גובערנאַטאַר.

עסליכע טעג נאָך פּסח (תרנ"ד) איז געקומען ר' מנשה מרגלית נ"י, אלס דעלעגאַט פון דער היגער קהלה, צום הרב ז"ל נאָך ניעשאַווא, מיטגעברענגט די כתב-רבנות, אונטערזעשריבען דורך די היגע עטאט-זאהלער און איינגע-לאָדען דעם הרב ז"ל איבערצוגעהען דאס טשענסטאכאווער כסא-רבנות. הרב ר' נחום אש ז"ל האט די איי-נעלדונג אָנענומען; און דעם 25 אָפריל 1894 איז אין היגען מאָניסטראַט, ביי דער בעטייליגונג פון די ראשי-און-וער-קהלה און חשבי-העיר געפיערט געווארען דאס איבערזעבען דעם רבנות-אַמט דעם הרב ז"ל.

די פיערונג פון דער קהלה לכבוד דעם אָנקומען פון ניי-געוועהלעטן רב, וואס איז פאָרגעקומען אין דער שטאָט-שוהל, ווי אויך אין די פּערשידענע געזעלשאַפטיכע אינסטיטוציעס, איז זייער צייט אויספיהרליך בעשריבען געווארען דורכ'ן בעוואוסטען העברע-אישען שריפטשטעלער און חון ר' א. ב. בירנבוים אין דער "הצפיה".

פיהלעט, אַז מיט'ן טויט פון דעם גרויסען מלוכה-מאַן וועלען אין פוילען אָנהויבען ווייזען אנדערע ווייטען — נישט מעהר אויסגעהאַלטען און געפלאַצט. א יאהר אוועק, א פינטער יאהר. פאר'ן יודישען קבוץ אין פוילען בכלל און פאר'ן יודישען טשענסטאכאווער בפרט איז דאס יאהר געווען זעהר טרויעריג. די פינטערע כחות האבען זייער גאנצען צאָרן אויסגעגאַסען אויף אונז און נאָך שרעקליכער איז דאס, וואס מיר האבען פערלירען אונזער גייסטיגען מנהיג, וועלכער האט אונז געטראָגען ליכט און טרייסט אין אונזער פּערזאָנלעך לעבען.

א יאהר אוועק, דער וועהטאג איז אבער נאָך פריש, מיר בויגען דעם קאַפ פאר'ן קבר פון דעם גרויסען גייסט, וועמענס אנדענקען ס'וועט אייביג ביי אונז לייכטען. ווי הימלפלאַנען שפּעלעך-יו-כ'ווייס נישט וואס פון אונזערע יו-דען איז עפּים געוואָרען. אמאָל, אין די אַלטע צייטען, בעת מען האט אונז שלעכטס געטון, האבען מיר רעאַגירט, פּרובירט צוריקצושלאָגען, און ווען דאס איז געווען אונגעליק, האבען מיר כאַטש געשריגען, געמאַכט אַזעלכע קי-לות און געוואָלדען, אַז פאַר די בלויע פּחדמידיגע געשרייען, זענען די שלע-כע ענטלאָפען, און היינטיגע צייטען טרייבערט מען פון אונז די אַדערען, מען מאַכט אונז צו שאַנד און צו שפּאַט און גאַרויטש, מען גיט אפילו נישט קיין

ווען הרב נחום אש ז"ל האט געוואלט איבער-נעהמען דאס כסא-רבנות אין טשענסטאכאווער...

(א געשיכטליכער עפיואָד)

דעם 15 אָקטאָבער 1893 האט דער טשענסטאכאווער מאָניסטראַט מ'ווייז געוועזען דעם דאָזיגן יצחק קרוק, אז לויט א פּערזאָנלעך פון פיעטראָווער ווער גובערנאַטאַר איז דער היגער רב ר' גרשון ראָווינסאן ז"ל אבגעזאגט געווארען פון זיין רבנות-אַמט, און עס ווערט גענעבען דער קהלה א חודש-צייט אויסצוהוועהלען א נייעם רב. די טשענסטאכאווער כלי-טוער הא-בען אָנגעווענדעט גרויסע שתדלנות ביי דער מאַכט מבטל-צו-זיין די דא-זיגע פּערזאָנלעך אָבער אָהן עפּיאָג. בכדי נישט צו פּערשטעטיגען דעם בעשטימטען דורכ'ן מאָניסטראַט טער-מין, וואס האט געקענט גורם-זיין, אז די מאַכט זאָל אליין נאָמינירען א רב, האט די קהלה אויסגעקליבען א דע-לעגאַציע פון דריי פּערזאָנן, וועלכע זאָל פּאהרען בעוועכען פּערשידענע ברנים און פּאַרשטעלען א פּאַסיגען קאַנדידאט אויפ'ן טשענסטאכאווער כסא-רבנות. דער צוזאַמענשטעל פון דער דעלעגאַציע איז געווען פּאַלענדרע: נתן פּאַנקאוויסקי-מצד די חסידים, משה ראָבין טענדלער-מצד די פּאַרטגעשרי-טענע און הירש אימך-מצד די בעלי-בתיים.

נאָכ'ן בעוועכען א רייע שטעט און שטעטלעך, האט די דעלעגאַציע אויף א גרעסערע אסיפה פון די חשובי-העיר אויסגעדרוקט איהר מיינונג, אז דער פּאַסטנדסטער קאַנדידאַט אויף רב, וועלכער קען צופרידנשטעלען אלע ריכטונגען, איז דער ניעשאַווער רב ר' נחום אש ז"ל. ביי די וואַהלען, וועלכע זענען פּאַרקומען דעם 23-טען פעברואַר 1894 אין מאָניסטראַט (דער שטעטלעך איז צוליב טעכנישע שבות דורכ'ן מאָניסטראַט פּערלענגערט גע-ווארען), איז מיט א מערהייט שטי-מען אויסגעוועהלט געווארען אלס הי-גער מרא-דאתרא הרב נחום אש ז"ל. עסליכע טעג נאָך די וואַהלען איז צום רב ז"ל געקומען נאָך ניעשאַווער הרב ראָווינסאן ז"ל און זיך בעקלאָגט, אז ער איז אָבגעזאגט געווארען דורך דער מאַכט פון זיין אַמט צוליב פּרי-וואַט-סבות, וואס עס האט צו זיין רבנות-טעטיגקייט קיין שום שייכות נישט. און אזוי ווי די ענטשעדיגונג, וועל-כע די טשענסטאכאווער קהלה וויל איהם געבען פאַר זיין 6 יעהריגע רבנות-טעטיגקייט איז נישט גענוגענד-דעריבער בעט ער דעם הרב אש ז"ל אויסצואיבען א דרוק אויף דעם טשענ-סטאכאווער קהלה, דאס זי זאָל איהם

ווינור דער אינהאַלט פון דאָזיגען בריף איז בעקאַנט געווארען אין דער היגער שטאָט, האט ער געמאַכט אַנ-אונגעוויסערען רושם. דאס, וואס הרב ז"ל האט מותר געווען אויף זיין קאַנ-דיראַטור צוליב א פרעמדען אינטערעס, אין דער צייט, ווען צעהנדליגער קאַנ-דידאַטען האבען געלעכצט נאָכ'ן היגען רבנות, האט ארויסגערופען א שטאַר-קען איינדרוק און דערהויבען זיין אוי-טאָריטעט. די ראשי-קהלה האבען צו-נויפערופען א גרויסע אסיפה פון די נכבדי העיר, געטאדעלט די האַנדלונג פון הרב ראָווינסאן, וועלכער האט זיי פּערקלאָגט פאַר'ן הרב ז"ל, אין דער צייט, ווען ער וואָלט ביי א גוטען ווילען געקענט דורכקומען דירעקט מיט זיי.

ג' בשלה ת"נ"ד האבען דער דא-

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

די ערשטע יאָהרצייט. מאָרגען, שבת, פּאַלט אויס די ערש-טע יאָהרצייט, זינט עס איז נפטר גע-וואָרען דער טשענסטאכאווער רב, ר' נחום אש ז"ל. דאס לעצטע יאהר איז געווען זעהר אַ טרויעריגע פּאַר יודען בכלל און פּאַר די טשענסטאכאווער יודען בפרט. ווען אונזער רב, וועלכער האט גע-דינט דער יודישער קהלה אין טשענ-סטאכאווער גאַנצע 42 יאהר, האט גע-לעבט, האט מען פון צייט צו צייט געהערט א טרייסט-וואָרט, וואס האט געוואָרימט אים האָרץ און געוועקט האַפּטונג אויף דער צוקונפּט. אונזער רב האט מיט זיין דורכדינגליכער חכמה און טיעפען וויסען שטענדיג גע-פונען דאס ריכטיגע וואָרט, וואָס האט געהיילט די וואונדען. דאס לעצטע יאָהר ליידער, האבען מיר נישט געהערט די קלוגע רייז פון אונזער רב; עס איז נישט געווען ווער עס זאָל טרייסטען, ווער עס זאָל ווע-קען. אַ טרויער, אַ חושך האט בעדעקט אונזער הימעל, יתומים זענען מיר פּער-בליבען ואין לנו מנחם. ווער ס'האַט געהאַט די זכיה צו זיין נאָהנט צום גרויסען ליכטיגען גייסט, דער קאַן פּערשטעהן, ווי בעדייטענד עס איז די אבידה שאינה חזורה.

אין דער געשיכטע פון יודישען טשענסטאכאווער זענען געווען עסליכע ברנים, קיין איינער האט אבער נישט פּערצייגט אין זיך די אַלע מעלות, וועלכע עס האט געהאַט דער לעצטער רב ר' נחום אש — דער גרויסער בן-תורה, דער חכם ונבון, דער אונגע-גרעניצטער אהב ישראל. דאס לעצטע יאהר פּאַר זיין פּטירה, ווען ס'האַבען זיך אָנגעהויבען שיען גיזרות אויף יודען און ס'האַבען פּאַ-סירט די טרויעריגע געשעהענישען אין ארץ ישראל, האט דער דאָזיגער גרוי-טער יוד געליטען שרעקליכע מאַראַלי-שע יסורים. מען האט געזעהען, אַז דאס צוועהטאָגע וועט נישט אויסהאַלטען, פאַר די גאַנצע האט ער עס נישט געוואָלט אַרויסווייזען, פאַר זיי האט ער שטענדיג געפונען אַ וואָרט, א מאמר פון הכל היה. פּאַקטיש אָבער האבען די יודישע צרות אונטער-געגראָבען זיין לעצט ביטל געזונד, וואס ס'האַט זיך געמווען אין גוף, וועלכער איז געווען פּערצייגט מיט דער גרויסער ליכטיגער נשמה. און דעם 12-טען מאַי, ווען עס איז פּאַרא-יאהרען אויסגעפאלען כ"א איר, בעת זיין רעדע אין דער שטאָט-שוהל צו-ליעב דער יאָהרצייט פון בויער פון נייעם פוילען יודען פּילסודסקי, האט זיין האָרץ, וועלכעס האט ווי פּאַרגע-

די אנוסים אין מיטל-אזיע

(פערשיבען פון א יודישען רייזער)

(סוף)

3.

איינע פון די הויפט-זארגן פון די אנוסים איז געווען: - אויסצומירערן געמישטע חתונות אין צו דערזאלטען די יודישע פאמיליע אין איהר ריינקייט. דאס האט מען געקענט אויספיהלען דאנק דעם, וואס אין די מורה-לענדער הערשט דער מנהג פון פריה חתונה האבען און וואס קינדער ווערן פער-קענט גאר יונגעהייראט. די חתונה פון אנוסים-פאָרן פלעגט פאָרקומען אין געהיים מיט חופה-קידושין און מיט'ן פאָרליינען די כתובה.

אַזעלכע חתונות וואָס מיר האט זיך איינגעגעבן צו געקומען אין אַ גרוי-סער צאָהל, זענען היסטאָרישע דאָקו-מענטען וואָס זענען צודער, אָ דער אנו-סיים געמינדע האט נישט אויפגעהערט צו עקזיסטירען די גאַנצע הינדערט יאָרה. אין די חתונות זענען פערצי-כענט די מוסולמאנישע געמען פון די פערהיראטע, זייער בערף און רעליג-יווער טיטל (למשל, "האַרוסי" אויב זיי האָבען עולה רגל געווען קיין מע-קא) און די עדות האָבען צומייסטען זיך אונטערגעשריבען אויף העברעיִש. די אנוסים האָבען אויך אַרומ און משך פון דורות זיך פּעסט געהאַלטען ביים העברעיִשען כתב און האָלטען זיך אָן איהם אויך איצט, הגם אָפּיציעל און ביי די נישט יודישע שכנים ווערען זיי בעטראַכט אלס רכּעט-גלויביגע מו-סולמענער. די פּאַרלעך וואָס זענען פּערהיראט לויט'ן דת משה ישראל האָבען נאַטירליך אויך געמוזט צעהן אין מוסולמאנישע געריכט און דאָרט שלי-סען אַ חתונה-קאַנטראַקט לויט'ן מוסול-מענישען מנהג.

משעקאווע ריזע

פון וואס מ'קען היינט נתעשר ווערען

ווער פון אונז האט שוין נישט פער-בראַכט זיין צייט מיט אויפגעזען פון רעטעווען אין פּערזענלעכע צייטונגען שטענדיג קען מען זעהן מענשען, וואס זענען אזוי פערטיפט אין דער דאָזיגער ארבייט, אז קיים קומען זיי אין אַ פּאַקאָ. וואו ס'ליגען צייטונגען, נעמען זיי זיך טיפף, צו דער ארבייט און רויטען נישט אזוי לענג, ביי אלע רע-טענישען, וואָס זענען דאָרט פּערזאָנען, זענען אויפגעלעזט, אָדער ביי וואָס זיי זעהען אַיין, אז ס'איז אומיזט די טרחה, זיי קענען דאָרט רעטעניש נישט אויפגעזען.

אין די באַהענדלונג און אין די טראַמ-ווייען פּערגעטען זיי ווען זיי האָבען אויסצושטייגען, ווייל זיי זענען פער-טיפט אין דער מחשבה צו געפינען דמשה א גרויס וואַסער אין צפון-אמע-ריקא מיט פינף אותיות... אָבער אז מ'קען פון די דאָזיגע רע-טענישען לעבען אָדער גאר נתעשר ווערען, דערפון ווייסט נישט יעדער. אין די גרעסערע שטעט פון מערב ליים זענען פּערזאָנען אייגענע קלובען און חבורות, וואָס פּערנעמען זיך נור מיט אויפלעזען רעטעווען. זיי גיבען ארויס אייגענע צייטונגען און שרייבען אויס פרייען פאַר אויפלעזען שווערע רעטענישען מיט גאַנץ גרויסע פרע-מיס, טויזענד דאָללער למשל פאַר אַזעלכע, ער האט איהר גענומען העל-פען און אין א פאַר מינוט, איז דאָס

פּערזאָנען אפילו איינער, פּרענק דייוויס הייסט ער פון שפּרינגפילד אין צפון-אמעריקא, וואָס וואוינט אין ניו-יאָרק, וואָס אין בעריהמס דערמיט, אז זייט צעהן יאהר האט מען נאָך נישט אויסגעקלערט קיין רעטעניש, וואָס ער זאָגט עס נישט אויפגעזען. דערביי איז נעבילדעטער מענש, ער האט אינגאנ-צען געמאכט פיער קלאַסען גימנאַזיום. פּונדעסטוועגען איז ער אַזאָ מוצלח אין רעטענישען, אָז ער געווינט אַלע פרע-מיעס ביי אַלע מיטינגען, טורנעמען און קאָנגרעסען פון די רעטעוועל-לעזער, וועלכע זענען אין אַמעריקא נישט זעל-פען.

אין אייראָפּא איז מיט עטליכע יאָהר צוריק געווען אַ מיטינג פון די אייראָ-פעאַישע חבורות פון רעטעוועל-לעזער. דייוויס איז דאמאלס צום ערשטען מאל געווען אין אייראָפּא מיט, פרעסע-לייט האָבען געהאַט מיט איהם אַ שמועס וועגען זיין גרויסער "הצלחה". דייוויס האָט אונז דערצעהלט, אָז אויף דעם געדאַנק צו ווערען אַ פּאַר-פּעטיאָנער רעטעוועל-לעזער, איז ער געקומען איינגעמאָל אין אַ פאַר אין ניו-יאָרק, ווען ער האט צוגעקוקט ווי א יונג, שעהן מיידל-ס'איז געווען די קינד-קאָסטריסע נאַרמאָ שירער-פּלאַנט זיך אַזאָ אויפלעזען א רעטעוועל אין אַ צייטונג. ער האט איהר גענומען העל-פען און אין א פאַר מינוט, איז דאָס

זיי זענען געקומען קיין ארץ-ישראל האָבען זיי געבעטען די ערלויבניש צו ענדערן זייערע מוסולמענישע נעמען אויף העברעיִשע און זייער ביטע איז ערפילט געווארען. די לעצטע צעהנדליגער יאהר, ווען די בשורה וועגן דער יודישער עליה האט דערגרייכט די אנוסים אין מיטל-אַזיע, האט דער שטראָם פון די אויס-וואַנדערער קיין ארץ-ישראל זיך פער-שטאַרקט.

היינט לעבען אין ארץ-ישראל הע-כער 500 אנוסים, וועלכע האָבען עפענטליך זיך צוריקגעקערט צום יו-דישען גלויבן.

ד"ר ו. פ.

אָלס סאָחרים מיט טעפיכער, פּעל, טוך און אַלעס אַנטשיקן קומט זיי אָפּט אויס צו זיין אין די האַנדעלס-צענ-טערן פון אַזיע, אין די אנוסים-קאַ-לאַניעס.

ביי זעם קאַראַוואַן-טראַקט האָבען זיי אויך צו זאָגען, זייערע שטיף פונק-טען. אומעטום טרעפען זיי די אויס-געוואַנדערטע גלויבענס-ברידער און א דאַנק זייער סאָלידאַריטישקייט האָבען זיי דערגרייכט צו אַנפּקאַנגאַמישען אויפּבליה. זייערע ברייטע האַנדעלס-ביטערער, אָבער נישט וועגען די סו-חים געהט עס אַצינד; איך וויל אַיך דערצעהלען. אָז אויך צווישען די אוי-בערשטע פּאַרטייען פּיהלס זיך די נייע שטימונג - איך מיינן צווישען די יודישע דאָקטאָריים.

יא, מינע פריינד, אויך די דאָקטאָ-רים, אויף וועלכע מיר זענען געוואוינט צו קוקען ווי אויף גאָלד-שפינערס, בע-קאַנען זיך אויף דער באַקאַנט-העצע, וואָס ווערט פּאַן סאַג צו סאַג אַלץ מעהר איינגעוואַרעלט אין אונזער לעבען. דער ענין געזונדהייט איז פּוּלם אַ דעליקאַטער ענין, וואָרעם וועלכער חוּלה וועט דאָס אַנפּערטורען זיין לעבען אַ דאָקטאָר, צו וועלכער ער האט נישט קיין צוטרוי, און הויט ווי די קריסט-ליכע דאָקטאָריים טאַנצען מיט דעם אַנ-טיסעמיטישען שדיש-טאַנץ, זיי פרעדי-גען שנאה צו יודען און אויך צו זיי-ערע יודישע פּאַר-קאַלענען, פּערלירען במילא די קריסטליכע פּאַצענען דעם צוטרוי צו די יודישע דאָקטאָריים און דאָס איז גורם, אָז די יודישע דאָקטאָ-רים פּערלירען זייער פּראַקטיק ביי די קריסטליכע חוּללים.

בנוגע די יודישע פּאַצענען קען מען דאָס אפילו נישט זאָגען; אונזערע יודישע חוּללים האָבען גאַר צוטרוי צו די אַנטיסעמיטישע דאָקטאָריים. אדרבה, וואָס גרעסער דער אַנטיסעמיט, אַלץ מעהר פּאַקטיק האט ער פון יודען, וועלכע האָבען גאַרנישט מורא אַנאַ-טרויען זייער געזונד א שונא. אַזעלכע זענען שוין אונזערע יודען... די יודישע דאָקטאָריים אָבער, אפילו די בעריהמסע, פּערלירען אַלץ מעהר זייער פּראַקטיק, אויך זיי די יודישע דאָקטאָריים הייבען אָן פּיהלען די אַנטיסעמיטישע קאָנקורענץ. אַ דערפּרעהענדע ערשיינונג.

אין אַנבליק פון דער היינטיגער שווערער סיטואַציע, אין וועלכער מיר לעבען, איז דער אויפטהו פון אַ גרויסע היגע יודען אויפצובויען אַנאַיגענע גע-ביידע פאַר אַ צייט פון חושך און שטיל-הייט.

רעטעניש געווען אויפגעלעזט. פאַר אַ בערלינגער האט איהם דאָס מיידל גע-געבען אַ קוש און איינער פון די קאַ-וועלירער, וואָס זענען מיט איהר גע-וועזען, האט אַ זאָג געטהון:

"דער קוש איז מעהר ווערס ווי הונדערט דאָללער..."

דעמאלט איז דייוויס געקומען אויף דער מחשבה צו פּרובירען, אויב מ'קען טאָקי פאַר אויפלעזען רעטענישען בע-קומען מוזמענע הונדערט דאָללער אויב אָדער גור אַזעלכע מיני שוה כסף.

ער האט אָנגעהויבען אַליין צו מא-כען שווערע רעטענישען פאַר צייטונ-גען, וועלכע כמעט קיינער האט נישט געקענט אויפלעזען, האט געגרינדעט רעטעוועל-פּעריאָדישען און קלובען, גע-מאכט מיטינגען און טורנעמען מיט גרע-סער פרעמיס און כמעט אלע פריי-זען האט נור ער געווינען. ער איז בעקאַנט געווארען אַלץ דעם גרעסטען זשעני אין דעם "פּאַך" און זייט צעהן יאהר לעבט ער דערפון גאַנץ שעהן און איז טאָקי געווארען אַנפּיזשער פון דער "פּראַפעסיע"...

אין משך פון די לעצטע צעהן יאהר, האט דייוויס אַוועקגעוואַרען אַלע זיי-נע בינועס-עריס און געווען אַ פאַרמער - האט זיך אויסגעצויגען קיין ניו-יאָרק און "ארבייט איצט נור אין אויפלעזען און פּערפּאַסען רעטענישען". אין משך פון דער צייט האט ער גע-ווינען פּיערציג טויזענד דאָללער במזומנים, צעהן אויסגאַבליען, פון וועלכע ער האט ניין פּערקויפט און אָנגעלעזט מוזען פּרך שופּצהן טוי-זענד דאָללער. צוויי שעהען הייזעך ביים ברען פּונם ים. די שטעטע מע-בעל פאַר די הייזעך, אפילו קוה, פּערד און אַנדערע בהמות, וועלכע דרעהן זיך אַרומ ביי איהם אין שטאַל, זענען אלע געווינען געוואַרען מיט'ן אויפלעזען פון רעטענישען.

ווי די אמעריקאנישע צייטונגען מעל-דען האט ער אין לעצטען יאהר גע-ווינען מעהר ווי הונדערט פּרייען, דאָס הייסט יעדע וואָך צוויי פּרייען. צו פּרייען וואָס זענען וועניגער ווי הונדערט דאָללער (מוזמן אָדער שוה-כסף) ריהרט ער זיך אפילו נישט צו. און דער עולם פון פּערזענלעכע לע-דער פּערבעט איהם אומעטום צו בע-ווייען זיינע קענטענישען און אומעטום געווינט ער, און ווערט נתעשר פון דער דאָזיגער פּרינסה.

ווען אירום אונז ליערען בייער שרעק-ליכע ווינטען, איז דאָס אויפבויען אַ טעמפל פאַר בילדונג און וויסענשאַפּט פאַר דער יודישער יוגענד אַ דערפּרע-הענדע ערשיינונג.

אַנאָיידעלע טהאַט.

וועגען זעהר אַנאַיידעלער טהאַט דערצעהלט מען אין שטאַדט, וואָס איז פּראַיעיקטען.

בעת די מהומת דעם 27 טען מאי 1919 איז געפאלען אויך א קרבן אַ געוויסער היגע תושב דויאַלשטינקי, איבערלאָזענדיג א פּרוי מיט קליינע קינדער. זענען אָבער פּערזאָנען גוטע מענשען אויף דער וועלט, האָבען זיך געגעבן מרחם געווען און נישט גע-לאָזט זיך קינדער אויף הפּקר.

שוין א רייע יאָהרען ארבייט א טאַכטער אָט פון דעם קדוש אין דער פּאַבליק פון ה' נאַטאן דויאַלשטינסקי און איצט, ווען די יתומה איז געוואָ-רען א פּלה אָרדענט אין די פּרוי פון ה' נאַטאן דויאַלשטינסקי א חתונה, ווי ס'געהער צו זיין.

און נישט בלויז די חתונה ווערט איינגעקויפּט דורך דער איידעלער פּרוי דויאַלשטינסקא, נאָר זי האט אויך בעזאָרגט דאָס יונגע פאַרל מיט א שעהגער דירה אין איהר אייגענער ביידיע, און מיט א געהעריגען אויסשטייער. זאָגט אַיך וואָס איהר וויילט - אין די היינטיגע צייטען, ווען גרויסע גבי-רים, וועלכע פּרעטענדירען צו זיין גרויסע פּלל טהווער, פּערזאָרגער פון פּלל ישראל, זענען פּונדעסטוועגען ענג-האַרציג און האָבען נישט קיין רחמנות אויף די נאָהנטסטע זייערע, וועלכע לעבען אין דחוקות (אַה קאן איך היע א סך אַזעלכע), איז די דאָזיגע טהאַט פון ה' נאַטאן דויאַלשטינסק'ס פּרוי זעהר אַנאַיידעלע און א מענשליכע.

אַ היינטיגער קוריאַז.

אין דער אלעע 16 איז פּערזאָנען אַ יודישער פּרייער - אַנשטאַלט, קומט אַנטוועלט אַהין א קליענט מיט א טע-

ליכע קונים מיט די גנבים, וועלכע האָ-בען דערווייל פּענפעט די פּיהר. דאָס איז אָבער נישט מעהר ווי אַ קיריאַז, פּאַקטיש איז אונזער לעגע אַ טרויעריגע. מיר זענען ווי אַ סטאַדע היילפּלאַנז שטעלעך.

יודישע גבורים...

די יודען זענען גאר היילפּלאַנז בעת עס האנדלעט זיך, וועגען אַקטענעשטע-לען זיך די כולגיאָנעס; זיי זענען אָבער העלדען, ווען עס האַנדלעט זיך ביי אַנענין, וואָס איז נוגע יודען. דערצעהלט מיר ה' ע-ן פּאַלגענ-דעם:

אויף דער מויער פון נייעס-מאַרק נומער 18 האט מען אויפגעהאַנגען אַ קליינעם אַפּיש פון יודישען סעאַטער האָבען איהם די יודישע אייגענטימער פון די דאָרטיגע געוועלכער אַראָבערי-טען, ווען ה' ע. האט זיך ביי זיי גע-פּעטען, אָז זיי זאָלען דאָס נישט טהון, האָבען זיי זיך נישט געמאכט הערען און מיט כּעס אַראָבגעריסען דעם אַפּיש.

באַלד נאַכדעם איז געקומען אַ כּול-י גאַן און האט אויפ'ן וועלכען אָרט אויב-געהאַנגען אַנאַטי-יודישען פּלאַקאַט פון דער "נאַזעטא נאַראַדאַווא" און דאמאלט האָבען די זעלבע יודען זיך שנעל אריינערוקט אין זייערע געוועלכער און - דער דאָזיגער פּלאַקאַט הענגט נאָך ביי אַיט.

נו, זענען דאָס נישט קיין העלדען... די קאַנקורענץ גאָזט זיך פּיהלען-מילא, ווי עס זעהט אויס אין עולם-המסא, ווייסט איהר שוין אַליין, טראַך די חלשות-טראַפען, מיט וועלכע מען מינעטער זיך אַליין, אָז מען וועט דעם יודישען מסחר, וועלכער איז אייגע-וואָרצילט צווישען יודען נישט אַרויס-רייסען, אָז סוף כל סוף, דאָס און יענען - פּיהלעט מען פּונדעסטוועגען, אַז דערווייל איז עס אַפּיסעל אַנדערש, די יודישע סוחרים פּיהלען בחוש, אָז פון טאַג צו טאַג ווערט אַלץ ערעגער און

Bilans Częstochowskiego Banku Spółdzielczego

Bilans zamknięcia za rok 1936.

STAN CZYNNY		Złote gr.	
Gotowizna w kasie	6757,80		
Lokaty w instyt. kred.	54171,53	60929,33	
Papiery wartościowe		2453,—	
P o ż y c z k i	120258,75		
Dyskonto w portfelu	242229,17		
Dyskonto u korespond.	23519,55		
Zaliczki na inkaso	36176,68	422184,15	
Rachunki bieżące	7905,61		
Rachunek różny	25312,40	33218,01	
Protesty bieżące	2248,66		
Zaległe kredyty	2753,44	5002,10	
Ruchomości		2956,30	
Wydatki zwrotne		728,74	
Suma bilansowa		527471,63	
Dokum. ink. w portfelu	176400,51		
Dokum. ink. u koresp.	41758,57		
Depozyty i kaucje	16650,70	234809,78	
R a z e m		762281,41	

STAN BIERNY		Złote gr.	
Kapitał udziałowy	63982,63		
Fundusz zasobowy	66559,29	130841,92	
Udziały do wypłacenia		6624,35	
Wkłady oszczędności.	328127,57		
Rachunki bieżące	8531,68	336659,25	
Wpływy inkas.-nieopjęte		34796,42	
Rachunek różny		2657,70	
Odsetki pobrane na r. 1937		5696,70	
Czysty zysk		10195,29	
Suma bilansowa		527471,63	
Różni za inkaso	218159,08		
Depozyty i kaucje	16650,70	234809,78	
R a z e m		762281,41	

Rachunek strat i zysków.

STRATY		Złote gr.	
Koszty admin i handlowe:			
pobory personelu	30393,—		
świadczenia socjalne	2319,82		
podatki i opłaty stempl.	577,82		
pisma i ogłoszenia	313,35		
księgi, druki i mat. p. seimne	2141,25		
komorne i woda	1833,01		
opał, światło i utrż. biura	1007,16		
telefon i telegraf	494,36		
opłata dla Związku	1848,—		
koszty podróży	174,—		
asekuracja	227,56		
ofiary	385,—		
inne wydatki	274,58	41988,91	
Odsetki od oszczędności	14214,58		
Odsetki od redyskonta	274,20		
Prowizja inkasowa i porto	7161,—	21649,78	
Amortyzacja ruchomości		416,85	
Odsetki na rok 1937		5696,70	
Różnice kursowe		312,55	
Straty na niewypłacalnych dłużnikach		5019,63	
C z y s t y z y s k		10195,29	
R a z e m		85279,71	

ZYSKI		Złote gr.	
Odsetki od kredytów	66050,22		
Odsetki od lokat	1715,63		
Prowizja inkasowa	18176,32	84942,17	
Zwrot należności umorzonych		337,54	
R a z e m		85279,71	

צו דער אויפמערקזאמקייט פון די טשענסטאָווער יודען.

פון די קהלה קרייזען ווערען מיר גע-
בעטען אויפמערקזאם צו מאַכען די
גבאים פון די שוהלען און בתי תפלות,
אז היינטיגען שבת, דעם 1. מאי זאל
געדאווענט ווערען פריער, אזוי, אז
האלב 9 אינדערפרי זאל שוין איבע-
רן זיין פערענדיגט דאס דאווענען.
גלייכצייטיג ווערען די יודישע בע-
פעלקערונג אויפמערקזאם געמאכט דעם
היינטיגען שבת פארמיטאג זיך ווי
געווענליך צו דרעהען אין די גא-
סען.

ANGIELSKI KLEJ SPECJALNY Nr. 221

צו אַלערליי שווערסטע קלעב-אַפעראַציעס

פערבינדט אויסגעצייכענט

מעטאל מיט האַלץ

באַקאַליט מיט האַלץ

גומי מיט מעטאל אדגל.

עמפּעהלט אין אַלערליי קראַנטומס פּונ'ם קאַנטיגנאַציע-לאַגער

Dom Agenturowy Władysław Kotlicki

Warszawa, Miodowa 7. Tel. 279-37.

קאַלענדר - רינג ביי „בנות אגודה ישראל”

פריי פראדעקסא שפענדעט 6 זל.
און רופט ארויס פאלגענדע פרויען:
קאַזאַ, פאַברייטש, ווירשטעל, סטרא-
דאַם, פערלענער, גאַריבאַלדי 24; יא-
שנעקאַ, פילסוויסקי.
פריי רייכער שפענדעט 4 זל. און
רופט ארויס פאלגענדע פרויען:
מאַמסאַנאוויטש, נ. מאַרק; קאַפלאַן,
גאַריבאַלדי 24; לאַנדוי, גאַריבאַלדי 21;
קאַהן, אלע 8.
פריי דעזעליט שפענדעט 5 זל. און
רופט ארויס פאלגענדע פרויען:
קאַהן, אלע 8; קאַהן, סטראשאַקאַ;
מאַיוועלס, אלע 8; פייערמאַן, קאַסער-
ראַנאַ.

נדבות פאר דער געוועלש. „חומכי עניים”

ה' מרדכי וויספעלנער צו דער
יאהרצייט פון זיין פערשטאַרבענעם פא-
טער פנחס נ"ע 30 קילאָ ברויט.
ה' א. קאַנגרעצקי צו דער יאהרצייט
פון זיין פערשטאַרבענעם מוטער שרה
גיטל נ"ע 10 קילאָ ברויט.
ה' מ. ליבעקין צו דער יאהרצייט
פון זיין פערשטאַרבענעם מוטער דינה
נ"ע 8 קילאָ ברויט.
ה' אברהם יעקב מאָס 10 קילאָ
ברויט.
ה' אדו. טשאַביצקי 5 קילאָ ברויט.
ה' ה. לאַסטמאַן און פרוי צו דער
בר מצוה פון זייער זוהן דוד 10 קילאָ
ברויט.

מכבי-אדמיראַ

מאַרגען, שבת 4 זיינער נאַכמיטאג
קומט פאַר אויפ'ן ספּאַרט - פּלאַץ פון
מכבי, יאַסקראָווסקאַ גאַס, א פּוטאַבאַל-
מפּעש צווישען מכבי און אדמיראַ.

צוריק געפּענט די קאַוויאַרניע „איראַפּאַ”

די גרינדער פון דער קאַוויאַרניע און
דאַנסטינג איראַפּאַ - די ברידער בלאַש-
טינסקי האבען צוריק איבערגענומען
דעם פּלאַץ און מאַרגען שבת 6 אַווענד
קומט פאַר די ערשטע פּאַרטיי נאַך א גרונ-
דליך אדורכגעפירטער רעמאָנט.

פון א. ה. ה. „עקיבא”

שבת, דעם 1. מאי 5 נ. מ. קומט
פאַר אין אונזער קאָנאַסיפּה וועלכע
ווערט צוזאַמענגערופען אין אַווענד.
האַנג מיט'ן אַפּפּאַהר פון 2 חבּוּת ד.
לעדערמאַן און מ. מיסקאַ אויף דער
הכשרה נאָך בייעלסקי.
אויף דער טאַג-אַרדנונג איז אויך
דער בעריכט פון די לעצטע געשעהע-
נישען אין אונזער תּנועה. אויף שבוועת
גרייטען מיר צו א פייערונג אין צו-
זאַמענהאַנג מיט דעם פאַרמעלען צונע-
מען אייניגע קבוצות פון גוד, „צעירי”
אין דער אַרגאַניזאַציע.

אונטערגעוואַרפּען אַ קינד אין לאַקאַל פון דער יודישער קהלה

דינסטאג איז אין לאַקאַל פון דער
יודישער קהלה אונטערגעוואַרפּען געווא-
רען א 5 וואָכענדיג יונגעלעך. די אויס-
פאַרשונג האט בעוויזען, אז דאס דאָזיגע
פערברעך איז פּענאַנען דאס 31 יעהריגע
מיידלע פּייגלע ראָזענבלאַט, אַהן שטענ-
דיגען וואוינ-אַרט, וועלכע איז איברגע-
שיקט געווארען צום אויספאַרשונגס-
ריכטער.

KINO „EDEN”

היינט - דער בעריהמסטער, מאָנומען-
טאַלסטער פּוילישער פּילם

PŁOMIENNE SERCA

פּרעכטיגער פּילם, וואס רומט - אַרויס
איבעראַל בעוואונדערונג
פּרטים - אין די אַפּישען.

PO BURZY

Kino „LUNA”

גרעטאַ גאַרבאַ

ראַכערט טיילאַר

ליאַנעל באַרימור

DAMA KAMELIOWA

לויט דומאַס - רעזשי: זשאָרזש זשאָקאַר.
איבער'ן פּראָגראַם: „פּאַט” וואָך

פאַרבעררי און כעמישע וועשעריי

BENETA

ב. יאַסעלעוויטשאַ 11
(געגענאַיבער דעם געוועלש
פון דער קאַפּעלוואַרניע.)

קראַנעס ווערען געוואַשען מיט דויער-
האַפטען שפּיעל-גלאַנץ.

- ספּעציאַליטעט:
- 1) אויספּרישען (פאַרבען) לעדערנע קורטקעס.
  - 2) פאַרבען לויט מוטער'ן.
  - 3) דעטאַשירען (אַרויסנעמען) פּלעקען און האַשען אויפ'ן אַרט.
  - 4) כעמיש רייניגען און פּאַסאַנירען קאַפּעלוואַרניע.

דער אַריער-פאַראַגראַף אויפ'ן טאַג-אַרדנונג פון דער דאַקטוירי-פער-זאַמלונג.

דעם 30 ד. ה. קומט פאַר די אַלגע-
מיינע פּערוואַלונג פון די מיטגלידער
פון אַרטיגען קרייז פון דאַקטוירי-פער-
זאַנד, וואס איז צונויפגערופּען געווארען
מיט'ן ציעל אויסצוועהלען דריי דעלע-
גאַטען אויף דער יעהרליכער פּערוואַ-
לונג פון דאַקטוירי פון גאַנץ פּוילען.

דעם אפּעלאַציע-געריכט בעשטעטיגט דעם אדוטייל אויף משה גאַנוואַ.

ווי אונזערע לעזער געדענקען, איז
אין דעצעמבער פ. ה. דורכ'ן קרייז געריכט
אין טשענסטאָווער פּער'מפּעס געווארען
דער היגער איינוואוינער משה גאַנוואַ
פאַר אַנפאַלען אויף ה' ש. סלאָמניצקי
אויף 6 חדשים תּפּיסה.

דער פּער'מפּעסער האט געגען דעם
אדוטייל אַפּעלירט און פּערג. וואָך איז
די דאָזיגע אַפּעלאַציע בעטראכט געווא-
רען אין וואַרשאַווער אַפּעלאַציע-געריכט
וועלכעס האט בעשטעטיגט דעמועלבען
אדוטייל אויף ה' משה גאַנוואַ פון 6
חדשים תּפּיסה.

Przebieg od **BOLU GŁOWY**
KOWALSKINA
PRZY PRZEZIĘBIENIU
GRYPY; KATARZE

Kino-Teatr „STYLOWY”

Allotria

מיט יעני יוגא און אדאַלף האַלבריק
הומאַר-פּערווילונג-רייזן.
איבער'ן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבען.